

Kjótský protokol 2005

Ve **středu 16. února** 2005 vstoupí v platnost Kjótský protokol – první mezinárodní smlouva o snížení exhalací, které způsobují globální změny podnebí. Tento informační list shrnuje jeho závazky, význam a další opatření.

Globální změny podnebí

Vědci varují, že exhalace skleníkových plynů, zejména oxidu uhličitého, postupně mění světové podnebí. V příštích desetiletích očekávají především častější a stále silnější povodně, hurikány, vlny horka či sucha a další extrémní výkyvy počasí, šíření tropických nemocí, zaplavování pobřežních nížin stoupající hladinou oceánů či ještě větší nedostatek vody v suchých oblastech [1].

Oxid uhličitý pochází především ze spalování uhlí, ropy a zemního plynu v elektrárnách, kamionech či autech nebo těžkém průmyslu.

Výzkum tohoto problému rychle postupuje dopředu a každý rok vycházejí stovky nových odborných prací o různých aspektech. Otevřenou otázkou zůstávají dvě věci: (i) podrobné prognózy (pro jednotlivá místa či období) a (ii) nakolik znečištění způsobilo nejen budoucí změny klimatu, ale i oteplení v posledních desetiletích.

Průměrná teplota planety se totiž během uplynulého století zvýšila o 0,6 °C a průměrná hladina oceánů o 0,1–0,2 metru [2]. Za posledních tisíc let bylo dvacáté století zřejmě nejteplejším na severní polokouli a devadesátá léta nejteplejším desetiletím [1]. Devět z deseti nejteplejších let od začátku měření byly roky 1995 a 1997-2004 [3]. Světová sněhová pokrývka se od konce 60. let zmenšila asi o desetinu [1]. Léto 2003 bylo v Evropě nejteplejší za posledních přinejmenším 500 let [4]: statistická analýza ovšem ukázala, že příčinou není přímo oteplování, nýbrž právě větší výkyvy počasí (zde tedy vlny horka) [5]. Může jít o první příznaky, nebo o přírodní výkyvy (vedle lidských vlivů se podnebí mění také přirozeně) a shodu okolností, nebo o důsledek obojího. Výsledky ukazují, že samotné přírodní faktory nemohou trend posledního století a zřejmě ani tisíciletí vysvětlit [1]. Většina změn za posledních 50 let je zřejmě způsobena rostoucím znečištěním [1].

Koncentrace oxidu uhličitého v atmosféře je nyní největší za posledních 420 000 let (a zřejmě dokonce za posledních 20 miliónů let) [1]. Rychlost, s jakou přibývá, nemá obdobu od poslední doby ledové [1].

Historie Kjótského protokolu

Začátkem devadesátých let mezinárodní společenství začalo jednat o snížení znečištění. V roce 1992 vznikla tzv. Rámcová úmluva OSN o změnách klimatu, která nezávazně požaduje „stabilizovat“ exhalace. První skutečně účinnou dohodou je Kjótský protokol z prosince 1997. Signatáři potom několik let vyjednávali o prováděcích dodatcích, které se podařilo schválit v roce 2001. Do října 2004 potom smlouvu ratifikoval dostatečný počet zemí, aby mohla skutečně vstoupit v platnost.

Signatářské země

Na Kjótském protokolu se shodly skoro všechny státy světa: Evropská unie, Japonsko, Kanada, Rusko, rozvojové země včetně Číny, Indie, Brazílie a Jihoafrické republiky i další. K začátku února 2005 smlouvu ratifikovalo 141 zemí. Přehled: www.unfccc.int/essential_background/kyoto_protocol/status_of_ratification/items/2613.php

Vlády dvou států se však rozhodly protokol bojkotovat: v USA a Austrálii. Dohromady způsobují asi čtvrtinu světového znečištění.

Kjótské závazky

Kjótský protokol své signatáře teoreticky zavazuje ke snížení exhalací skleníkových plynů o 5,2 %. Protože jej dvě důležité země bojkotují a také kvůli některým díram v dohodě ve skutečnosti omezí znečištění podstatně méně – pod úroveň roku 1990, ale jen o zhruba 1 %.

Konkrétní závazky jednotlivých zemí se liší: například EU-15 i Česká republika slíbily snížit emise o 8 % oproti roku 1990, USA (původně) o 7 %, Japonsko o 6 % a podobně.

První kolo snižování emisí

Propočty přitom ukazují, že nutné je snížení emisí asi o 60-80 procent. Není tedy Kjótský protokol k ničemu? Rozhodně ne.

Protokol nikdy nebyl zamýšlen jako opatření, které problém vyřeší. Naopak: výslovně počítá s tím, že jde o první kolo snižování znečištění, po kterém budou následovat další.

Proto má historický význam: jde o první právně vymahatelný a přitom celosvětový závazek omezit exhalace skleníkových plynů.

Letos začínají oficiální debaty o dalších opatřeních po roce 2012, do kdy signatáři musí své kjótské závazky splnit.

Obrácení trendu

Navíc Kjótský protokol obrátí dosavadní trend. Exhalace oxidu uhličitého ve většině průmyslových zemí během posledních patnácti let neklesaly, nýbrž rostly. Snížení oproti roku 1990, byť třeba jen mírné, tento vývoj otočí o 180 stupňů.

Modernizace ekonomiky

Třetím velmi důležitým důsledkem Kjótského protokolu je ekonomická modernizace. Smlouva a první kolo omezování exhalací si vynutí rozvoj moderních technologií – menší plýtvání energií, čisté obnovitelné zdroje energie, veřejnou dopravu, auta s nižší spotřebou a podobně. Bude také znamenat významný popud pro inovace.

Signatářské země tak získají náskok před konkurenty, kteří se nadále zaměřují na udržování těžkopádné, obstarožní orientace na uhlí a ropu za každou cenu. Modernizace a efektivnější spotřeba energie bude posilovat ekonomiku, zlepšit konkurenceschopnost a vytvoří nová pracovní místa.

Ekonomické propočty ukazují, že výdělek z Kjótského protokolu (přímý – například ušetřená energie – i nepřímý – třeba modernizace průmyslu) bude větší než náklady na jeho splnění. Navíc cena modernizace průmyslu je nesrovnatelně menší než hospodářské škody v důsledku globálních změn podnebí.

Více v podrobném informačním listu na: www.hnutiduha.cz/publikace/infolisty/pdf/kjoto_protokol&ekonomicky_zisk.pdf

Bojkotující země

Bojkot Kjótského protokolu Austrálií a Spojenými státy ovšem neznamená, že se v těchto zemích nic neděje. Amerika se nerovná Bílý dům. Například jedenáct států unie na východním pobřeží USA připravuje zavedení podobného systému obchodování s emisemi, jaký letos spouští Evropská unie.

Třetí svět

Většina rozvojových států Kjótský protokol podepsala. Nevztahují se na ně konkrétní závazky, ale to je přirozené: mají totiž v přepočtu na jednoho obyvatele nesrovnatelně menší exhalace než průmyslové země. Třeba v Indii činí asi tunu na obyvatele – devětkrát méně než

v EU, dvanáctkrát méně než v České republice a dvacetkrát méně než v USA.

V Číně, která protokol podepsala, ale také nemá žádné konkrétní závazky, emise v poslední době navzdory tomu klesají.

Česká republika a Kjótský protokol

Česká republika patří mezi evropské rekordmany v exhalacích oxidu uhličitého a dokonce do druhé pětice v žebříčku nejhorších průmyslových států světa.

Přesto ji Kjótský protokol, který jsme ratifikovali v říjnu 2001, prakticky k ničemu nezávazuje. Může za to jeden detail právní konstrukce smlouvy: závazky byly vyjednány v roce 1997, ale vztahují se k roku 1990. Ovšem začátkem devadesátých let u nás došlo k poklesu znečištění asi o třetinu. Česká republika proto shodou okolností vyvázla, ačkoli třeba Německo a Velká Británie způsobují o čtvrtinu nižší znečištění [6] a podle protokolu musí emise dále snižovat.

Ovšem to nezbavuje vládu odpovědnosti za vysoké české znečištění a za řešení tohoto problému. Politické špičky musí začít podnikat konkrétní opatření, která by snížila exhalace z uhelných elektráren, kamionů, hutí, chemiček a dalších zdrojů.

Hlavní české úkoly

Mezi konkrétní opatření ke snížení znečištění patří například:

- **Nový zákon o obnovitelných zdrojích energie.** Česká republika kulhá na konci evropského žebříčku ve využívání čisté energie, jako jsou větrné elektrárny, spalování biomasy a bioplynu nebo solární panely. Důvodem je hlavně špatná legislativa. Poslanci by měli konečně přijmout nový zákon, který umožní připojit se k Německu, Dánsku, Británii a dalším zemím, které zažívají boom tohoto moderního průmyslového odvětví. Více: www.hnutiduha.cz/publikace/infolisty/pdf/ciste_zdroje.pdf
- **Ekologická daňová reforma.** Přesun části zdanění z práce na znečištění a spotřebu neobnovitelných přírodních zdrojů bude motivovat k zavádění čistých technologií a vytváření nových pracovních míst. Více: www.hnutiduha.cz/publikace/infolisty/pdf/edr.pdf

- **Příště méně povolenek.** V národním plánu pro další kolo evropského obchodování s emisemi, které začne v roce 2008, vláda musí elektrárny, hutě, chemičky a další průmyslové podniky přimět ke snížení znečištění. Více o prvním kole: www.hnutiduha.cz/clanek.php?art=246

Další informace

Vojtěch Kotecký, programový ředitel Hnutí DUHA, telefon 604 202 470, 545 214 431 (Brno), 222 514 758 (Praha), email vojtech.kotecky@hnutiduha.cz

Klára Sutlovičová, vedoucí kampaně Ochrana klimatu, Centrum pro dopravu a energetiku, telefon 605 276 909, 274 822 150, email cde@ecn.cz

Prameny

- [1] Summary for policymakers. Climate change 2001: impacts, adaptation, and vulnerability. A report of Working Group II of the Intergovernmental Panel on Climate Change, IPCC Secretariat, Geneva 2001
- [2] Summary for policymakers. A report of Working Group I of the Intergovernmental Panel of Climate Change, IPCC Secretariat, Geneva 2001
- [3] Světová meteorologická organizace (WMO): WMO statement on the status of global climate in 2004: global temperature in 2004 fourth warmest, tisková zpráva, 15.12.2004
- [4] Luterbacher, J., Dietrich, D., Xoplaki, E., Grosjean, M., et Wanner, H. (2004): European seasonal and annual temperature variability, trends and extremes since 1500, Science 303: 1499-1503
- [5] Schär, C., Vidale, P.L., Lüthi, D., Frei, C., Häberli, C., Linger, M.A., et Appenzeller, C.: The role of increasing temperature variability in European summer heatwaves, Nature 427: 332-336
- [6] Europe's environment: the third assessment. Environmental assessment report No 10, European Environmental Agency, Copenhagen 2003

Vydalo Hnutí DUHA a Centrum pro dopravu a energetiku
Vojtěch Kotecký a Klára Sutlovičová, únor 2005

A › Bratislavská 31, 602 00 Brno

T › 545 214 431

F › 545 214 428

E › info@hnutiduha.cz

www.hnutiduha.cz

A › Jičínská 8, 130 00 Praha 3

T › 274 822 150

F › 274 816 571

E › cde@ecn.cz

<http://cde.ecn.cz>

Hnutí DUHA s úspěchem prosazuje ekologická řešení, která zajistí zdravé a čisté prostředí pro život každého z nás. Navrhujeme konkrétní opatření, jež sníží znečištění vzduchu a vody, pomohou omezit množství odpadu, chránit krajinu nebo zbavit potraviny toxických látek. Naše práce zahrnuje jednání s úřady a politiky, návrhy zákonů, kontrolu průmyslových firem, pomoc lidem, rady domácnostem a vzdělávání, výzkum, informování novinářů i spolupráci s obcemi. Hnutí DUHA působí celostátně, v jednotlivých městech a krajích i na mezinárodní úrovni. Je českým zástupcem Friends of the Earth International, největšího světového sdružení ekologických organizací.

Centrum pro dopravu a energetiku (CDE), občanské sdružení, je nevládní nezisková organizace. Vlivy dopravy a energetiky na životní prostředí se snažíme vidět v širších souvislostech, a proto se naše činnost zaměřuje i na otázky změny klimatu. Neomezujeme se jen na činnost v rámci České republiky, ale aktivně se zapojujeme do práce mezinárodních organizací – CEE Bankwatch Network (Sít ekologických organizací ve střední a východní Evropě zabývající se činností mezinárodních finančních institucí), jsme členy INFORSE (Mezinárodní síť pro trvale udržitelnou energii) a Climate Action Network – CAN (Mezinárodní síť pro změny klimatu).